

PRZEGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ

CODZIENNY BIULETYN
WYDZIAŁU PRASOWEGO

MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

Rok III

Warszawa, sobota 15 grudnia 1928 r.

Nr. 189 (288)

TREŚĆ: Sprawy polskie: Sytuacja polityczna i gospodarcza w Polsce. — Polska a Hiszpanja. — Zagadnienia ogólne: Sesja Rady Ligi w Lugano. Francja a Niemcy. — Sytuacja polityczna w Niemczech. — Sytuacja polityczna na Litwie. — Sytuacja polityczna w Z. S. S. R. — Sytuacja polityczna i gospodarcza w Rumunji. — Stany Zjednoczone A. P. a Kontynent. — Konflikt Boliwji z Paragwajem. — Notatki i informacje: Różne. — Artykuły nieuwzględnione.

SPRAWY POLSKIE.

SYTUACJA POLITYCZNA I GOSPODARCZA W POLSCE.

Corriere della Sera 12.XII. O. Vergani w korespondencji z Katowic opisuje swoje wrażenia z Katowic i tamtejszych kopalni, zaznaczając wzrost produkcji, która w r. 1924 wynosiła 27 milionów ton a w 1927 roku 33 milionów. Autor podkreśla trudne położenie Polski, która dla utrzymania toku pracy i rynków zagranicznych musi sprzedawać węgiel po za krajem poniżej ceny kosztu, a w kraju znacznie drożej.

El Debate 1.XII (Madryt) w artykule p. t. „Konstytucja Polska“ stwierdza, że Polska w ciągu 10 lat swego istnienia odczuła już wiele szkód jakie przynosi system wybujałego parlamentaryzmu. Dopiero obecnie uzyskała Polska dzięki wystąpieniu marsz. Piłsudskiego stały rząd. Marszałek jest jedynym człowiekiem, który dzięki swej energii i prestiżowi potrafi utrzymać stały rząd; przyjdzie jednak dzień, w którym Marszałka zabraknie. Należy więc myśleć nad sposobem niedopuszczenia do dawnego chaosu w życiu politycznym Polski. Stąd reforma konstytucji. Artykuł podaje główne punkty oświadczenia premjera Bartla w sprawie reformy systemu parlamentarnego, określając potrzebę tej reformy jako jeden z objawów kryzysu parlamentaryzmu w ogóle.

Epoca 3.XII (Madryt) komunikuje oświadczenia premjera Bartla jako wyraźną oznakę, że Polska rządzi się i nadal zamierza się rządzić systemem parlamentaryzmu.

Economia 27.XII (Madryt) w art. p. n. „Cud Gdyni“ opisuje szybki rozwój Polski, a szczególnie podziwia wzrost Gdyni. Autor zaznacza, że pierwsze lata niepodległości musiała Polska poświęcić ujednoliceniu waluty, zjednoczeniu trzech dzielnic i odparciu najazdu bolszewickiego zakończonego „cudem nad

Wisłą“. Odtąd dopiero zaczyna się praca nad rozwojem wewnętrznym; zwłaszcza zwraca autor uwagę na „cud Gdyni“. Jest to port, którego niema na większości map. W r. 1924 była tam wioska o 120 mieszkańców, a dziś jest to miasto o 15.000 ludności, z portem, którego ruch jest równy ruchowi Gdańska przed wojny. Nie jest to jednak ze stratą Gdańska, którego ruch się potroił. Budowę portu w Gdyni rozpoczęli Polacy w r. 1924, zniechęceni trudnościami, jakie stawiali Gdańszczanie, przeważnie Niemcy (czy też zniemczeni Słowianie). Polska jednak nie ma na celu robienia Gdańskowi konkurencji, ale potrzebuje istotnie obydwu portów, które razem wzięte ledwie mogą wystarczyć dla handlu 30-miljonowego narodu o wielkich bogactwach naturalnych.

POLSKA A HISZPANJA.

Epoca 4.XII (Madryt) z okazji podpisania traktatu arbitrażowego z Hiszpanją, zamieszcza artykuł poświęcony polityce zagranicznej Hiszpanji, w którym znajdują się następujące ustępy odnoszące się do Polski: „Podobieństwo społeczne, ta sama etyka władzy, i analogiczne przewidywania na przyszłość skłoniły marsz. Piłsudskiego i gen. Primo de Rivera do podania sobie dłoni i podpisania traktatu, który jest prawdziwym traktatem wieczystej przyjaźni. Polska i Hiszpanja poręczyły honorem umowę, nie dopuszczającą do istnienia między nimi konfliktów niedających się rozwiązać według wskazań prawa. Podając sobie dłoń w akcie, który łamie szablony starych traktatów, dały świadectwo dobrej woli i lojalności“.

El Sol, El Debate i ABC 4.XII (Madryt) podają obszernie sprawozdania z uroczystości podpisania traktatu arbitrażowego. *La Nacion* umieszcza w całości przemowę, jaką przy tej okazji wygłosił poseł Rzeczypospolitej J. Pęłowski.

ZAGADNIENIA OGÓLNE.

SESJA RADY LIGI W LUGANO. FRANCJA A NIEMCY.

The Daily News and Westminster Gazette 11.XII Koresp. z Lugano donosi, że Chamberlain w rozmowie z dziennikarzami powiedział, iż wykluczone jest ażeby w tym tygodniu zapadły jakiegokolwiek poważne decyzje wewnątrz lub nazewnątrz Rady Ligi. Najważniejszą sprawą jest uruchomienie nowego komitetu reparacyjnego, lecz kwestja tą zajmują się ministrowie skarbu. Sprawa ewakuacji może być podjęta dopiero wówczas, gdy nowy komitet rozpocznie swe prace.

The Daily News and Westminster Gazette 11.XII w art. wst. pisze, że Chamberlain może złagodzić złe wrażenie swego oświadczenia tylko przez jasne powiedzenie Francji i Niemiec, iż bez względu na kurs polityki francuskiej skłoni rząd brytyjski do wycofania wszystkich wojsk angielskich z Nadrenji z dniem 1 stycznia 1929 r. Dotychczasową politykę francuską autor określa, jako niebezpieczną dla pokoju i nawołuje Anglję do zrzucenia kajdan dyplomacji francuskiej, wskazując jej drogę postępowania w duchu Ligi Narodów. Autor wyraża ubolewanie, że poza Baldwinem niema nikogo, ktoby mógł zastąpić Chamberlain'a w razie jego rezygnacji i naprawić błędy zdykredytowanego bohatera Locarno.

Svenska Dagbladet 12.XII w art. wst. p. n. „Lugano“ twierdzi, że zdaniem „trimwiratu“ (Poincaré'go, Chamberlaina i Stresemanna), powinno być uspokojenie atmosfery międzynarodowej przez zrezygnowanie z polityki przemocy, jakiej objawem była okupacja Nadrenji, zrezygnowanie z tych punktów traktatu wersalskiego, które się nie dadzą utrzymać i wprowadzenie według życzeń Wilsona jawnej dyplomacji.

SYTUACJA POLITYCZNA W NIEMCZECH.

Der Tag 13.XII w art. wst. pisze, że wybór prałata Kaas'a na przewodniczącego stronnictwa centrowego wywołał silne rozgoryczenie w kołach chrześcijańsko - narodowych robotników. Frakcja parlamentarna Centrum stoi w przededniu wyborów nowego przewodniczącego a w stronnictwie ukazują się wewnętrzne przeciwieństwa, pomimo starannie podkreślanej na zewnątrz jego jednolitości. Dziennik przytacza ostre oświadczenie Stegerwalda z powodu wyboru Kaas'a i zaznacza, że prasa centrowa (Germania i Kölnische Volkszeitung) nie chce go widzieć nadal na czele Frakcji.

SYTUACJA POLITYCZNA NA LITWIE.

Kölnische Ztg. 12.XII w art. wst. „Ein stummes Volk“ omawia stosunki na Litwie i zaznacza, że z wyjątkiem sfer wojskowych naród litewski jest skazany na milczenie w stopniu nie mniejszym niż naród włoski i hiszpański. Ani przez wybory, ani w prasie nie może on ujawnić swej woli. Przed zamachem stanu Woldemarasa swobody parlamentarne były nadużywane dla celów prywatnych przez pewne grupy. To było z korzyścią dla wystąpienia Woldemarasa. Ale

ten ostatni zawdzięcza swoje silne stanowisko także marsz. Piłsudskiemu, z którego nazwiskiem wiążą się projekty złączenia Litwy z Polską. Woldemaras jest uosobieniem przeciwpolskiego stanowiska i to zdaje się czynić go niezwyčajnym w opinii litewskiej, która pod tym względem go popiera.

Lietuvos Aidas 12.XII w związku z pobytym „przywódcy narodu żydowskiego“, p. Sokołowa w Kownie, pisze m. in.: „Wilno, nasza ujarzmiona stolica, jest drogą nietylko dla nas, lecz i dla żydów, gdyż miasto to była centrem kultury nietylko naszej, lecz i żydowskiej. Po zagrabieniu Wilna przez Polaków Żydzi pozostali lojalnymi w stosunku do Litwy. Jeżeli dzisiaj lojalności tej boją się wyraźnie okazać, to jednak nie wątpimy, że Żydzi takimi są w rzeczywistości. Chociaż wiele stuleci przeżyliśmy razem z Żydami, jednak z powodu różnic narodowych i religijnych niedostatecznie znamy jedni drugich. To wzajemne niepoznanie się oddala nas, niekiedy bywa przyczyną bezpodstawnych podejrzeń i zarzutów tak z jednej, jak i z drugiej strony. To też należy z uznaniem powitać inicjatywę kilku ludzi, którzy założyli litewsko-żydowskie towarzystwo kulturalne“.

Lietuvos Aidas 10.XII. informuje o poświęceniu nowowytbudowanego gmachu Banku Litewskiego.

Echo 12.XII. (Kowno) w związku z poświęceniem tego gmachu zamieszcza przemówienie prof. Jurgutisa podczas uroczystości otwarcia. Z przemówienia tego wynika, że koszty budowy gmachu wyniosły 6 milj. litów. „Jeśli my budujemy takie wspaniałe gmachy w swej tymczasowej stolicy — mówił Woldemaras w swej odpowiedzi Jurgutisowi — to jak piękną będzie nasza twórczość, kiedy wrócimy do swej starożytnej, prawnej stolicy“.

Echo 12.XII. (Kowno) informuje, że w związku z rocznicą ratyfikacji konkordatu pomiędzy Litwą i Stolicą Apostolską, prezydent Smetona udekorował audytora nuncjatu papieskiego w Litwie Faudutti'ego orderem Wielkiego Ks. Litewskiego Gedymina 2-go stopnia za zasługi położone przez niego w sprawie nawiązania i polepszenia stosunków Litwy ze stolicą Apostolską.

Lietuvos Aidas 12.XII w art. o wykonaniu budżetu litewskiego informuje o niespodziewanym wzroście w listopadzie r. b. wydatków nieprzewidzianych. W związku z tem nadwyżka dochodów za pierwsze 9 miesięcy r. b. wynosi tylko 7,5 milionów litów, podczas gdy w r. ub. ta sama nadwyżka budżetowa wynosiła 17,3 milj. litów.

SYTUACJA POLITYCZNA W Z. S. R. R.

Le Temps 13.XII. omawiając w art. wst. politykę zagraniczną Sowietów w związku z ostatnimi wystąpieniami Litwinowa pisze m. in., iż sądząc z dotychczasowego doświadczenia, taktyka Sowietów polega na tem, aby przez sensacyjne i szumne oświadczenia i propozycje odwrócić uwagę od prawdziwych celów ich polityki rewolucyjnej. Dążąc do wywołania rewolucji wszechświatowej, Rosja sowiecka usiłuje przeciwdziałać wszelkimi sposobami dążeniom mocarstw do zorganizowania pokoju powszechnego. Występuje ona również przeciwko wszelkim poczynaniom ze strony Ligi

Nar. Ponieważ Z. S. R. R. zwalcza szczególnie wpływy angielskie w świecie, przypisuje ona wszelkiej inicjatywie angielskiej ostrze zwrócone przeciwko Sowietaom. Tego rodzaju polityka nacechowana jest brakiem zdrowego sensu. Największe niebezpieczeństwo zagraża w obecnej chwili Europie właśnie ze strony Sowietów, których taktyka polega na dążeniu do poróżnienia mocarstw pomiędzy sobą i do wywołania rewolucji światowej. Nie istnieje żaden spisek międzynarodowy przeciwko Rosji, natomiast we wszystkich państwach cywilizowanych ujawnia się naturalne dążenie do obrony przeciwko propagandzie rewolucyjnej III Międzynarodówki.

Rytas 10.XII w art. wst. omawia znaczne pogorszenie się zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej sytuacji politycznej Z. S. R. R. Dziennik podkreśla, że zagranica, śledząc pilnie życie wewnętrzne Sowietów, zaczyna nie bez przyczyny sceptycznie odnosić się do ich sytuacji, skutkiem czego i międzynarodowe znaczenie Z. S. R. R. znacznie zmalało. Według dziennika, realna polityka litewska powinna również wziąć ten fakt pod uwagę.

Osservatore Romano w ostatnich tygodniach umieścił na naczelnym miejscu przedruk całego szeregu artykułów z „Figaro“, pióra p. G. Goyau, omawiających stosunki w Z. S. R. R.

Artykuły te traktują o położeniu cerkwi prawosławnej w Z. S. R. R. oraz o prześladowaniach zarówno cerkwi prawosławnej jak i Kościoła katolickiego. Najbardziej charakterystycznym jest artykuł z dnia 12 i 13.XI pod tytułem „Alla vigilia di una crisi in Russia?“ Kończy się on wnioskami następującymi:

„Czy ustrój nie załamie się pod trupami zagłodzonych? Jeden fakt jest uderzającym. Dotychczas Sowiety żyły dawniej nagromadzonemi bogactwami. Gdy zostaną one spożyte, ustrój znajdzie się w obliczu przemysłu państwowego całkowicie wyczerpanego i systemu gospodarczego w pełnej ruinie“.

„Można przewidzieć, iak się to skończy — mówił cudzoziemiec, który przeżył 30 lat w Rosji — przyjdzie dzień, w którym Iwan Iwanowicz... weźmie siekiere i pódzie burzyć i palić wszystko, co mu będzie przypominało panowanie bolszewickie“.

SYTUACJA POLITYCZNA I GOSPODARCZA W RUMUNJI.

Dreptatea 12.XII podaje mowę premjera Maniu na zebraniu stronictwa narodowo - włościańskiego, w której powiedział, że rząd obecny zamierza przeprowadzić następujące reformy w Rumunji: reorganizację ministerstw, reorganizację administracji państwowej, daleko posuniętą decentralizację, uwzględniającą potrzeby poszczególnych dzielnic, oraz zaprowadzenie porządku opartego na moralności.

Viitorul 14.XII donosi o przesileniu w gospodarce naftowej, które obecnie Rumunja przechodzi. Wskutek tego musi sprzedawać naftę zagranicą poniżej ceny kosztu, natomiast w kraju cena jest znacznie wyższa.

STANY ZJEDNOCZONE A. P. A KONTYNET.

The Daily Telegraph 11.XII. Koresp. z New

Yorku donosi, że w Senacie Kellogg, przemawiając w komitecie do spraw zagranicznych, odparł zarzut, że pakt narusza doktrynę Monroe'go. W celu uniknięcia zastrzeżeń ze strony senatu uczyniona została propozycja, ażeby rząd waszyngtoński, w liście do mocarstw wyraził swój pogląd na doktrynę Monroe'go, lecz ani Kellogg ani sen. Borah nie uważają tego kroku za konieczny. Według Kellogg'a podpisanie paktu przez Rosję nie pociągną bynajmniej za sobą uznania Z.S.R.R. przez Stany Zjednoczone. Propozycja w senacie przeciwko paktowi zdaje się być słaba, lecz senatorzy Reed i Moses wystąpią przeciwko ratyfikacji paktu, starając się dowieść, że wciąż on Stany Zjednoczone w powikłania zagraniczne.

KONFLIKT BOLIWIJI Z PARAGWAJEM.

The Daily Telegraph 11.XII. Koresp. z Waszyngtonu pisze, że rząd amerykański nie zamierza kwestjonować prawa Ligi, co do komunikowania się z rządami Boliwji i Paragwaju. Znawcy spraw międzynarodowych w senacie twierdzą, że arbitraż Ligi nie koliduje bynajmniej z doktryną Monroe'go. Poseł Boliwji odwiedził Kellogg'a i miał z nim rozmowę na temat wytworzonej sytuacji.

Journal des Debats 13.XII. Gauvain pisze w art. wst. w związku z konfliktem boliwijsko - paragwajskim, iż Rada Ligi Narodów w zupełności doceniła jego ważne znaczenie jako sprawdzianu w zakresie interwencyjnej działalności Ligi Narodów. Wszak oba te państwa podpisały pakt Kellogga zarówno jak i pakt Ligi Narodów, pozatem w lipcu 1928 naskutek dwóch konferencji, które odbyły się w Buenos-Aires pod protektoratem rządu argentyńskiego, Boliwja i Paragwaj zobowiązały się do regulowania swoich kwestji granicznych w drodze pokojowej. Wspominając o nocie wysłanej do obu państw przez Radę Ligi, dziennik zaznacza, że dalszy przebieg konfliktu wciąż w grę cały system paktów.

Journal de Genève 13.XII pisze w art. wst., że Rada Ligi Nar. miała możność powstrzymania się od interwencji w sprawie konfliktu boliwijsko - paragwajskiego. Oficjalnie nie była ona przez nikogo do tego wezwana i niewiadomo nawet, czy Boliwja, która nie bierze już udziału w pracach Ligi Narodów i nie wnosi od kilku lat opłat uważa się wogóle jeszcze za członka Ligi, jakkolwiek prawnie do niej zależy. Jednakże Briand, który dumny jest z tego, iż udaremnił w swoim czasie wojnę grecko - bułgarską uważał, iż niedopuszczalne jest, aby wobec wywiązującej się wojny nie nastąpiła interwencja ze strony Rady Ligi. Tymczasem sprawa, mająca małe znaczenie wojskowe ważna jest z punktu widzenia politycznego. Kompetencje Ligi Narodów rozciągają się na cały świat. Jednakże powstawało już pytanie, czy praktycznie może ona sięgać do Ameryki. Kilka państw amerykańskich kwestjonowało to już. Gdyby Rada L. N. była się wstrzymała od interwencji, dałaby ona tym sposobem wyraz swoim wątpliwościom w tym względzie; występując czynnie Rada potwierdziła raz jeszcze, iż nie uznaje ona żadnej różnicy prawnej pomiędzy członkami Ligi Nar. bez względu na ich położenie geograficzne. Można przypuszczać z całą pewnością, że znaczenie polityczne obecnej interwencji Rady będzie należycie zrozumiane przez Stany Zjednoczone.

The Daily News and Westminster Gazette 12.XII Koresp. z New Yorku donosi, że na obecnej konferencji pan - amerykańskiej, odbywającej się obecnie w Waszyngtonie, panuje tendencja stworzenia w ramach doktryny Monroe'go jakiegoś ciała, które umożliwiłoby załatwianie wszelkich sporów w sposób szybki i bez uciekania się do wojny. Powstaje jednak ta trud-

ność, iż większość państw amerykańskich, biorących udział w konferencji, należy do Ligi Narodów. Koresp. zapytuje: „Co wynikłoby np. w tym wypadku, gdyby spór podobny do obecnego sporu pomiędzy Boliwią a Paragwajem został jednocześnie przedłożony Lidze Pan-Amerykańskiej i Lidze Narodów?“

NOTATKI I INFORMACJE

RÓŻNE.

Corriere della Sera 8.XII. donosi, że w Zagrzebiu uważają mianowanie płk. Maksimowic'a na wielkiego żupana obwodu zagrzebskiego za początek dyktatury wojskowej, a jedyną możliwość złagodzenia zaognienia stanu widzą we wkroczeniu króla.

Lietuvos Aidas 12.XII przedrukowuje artykuł „Gazety Warszawskiej“ o Litwie i Lidze Narodów, przyczem dodaje, że dziennik polski rekomenduje Lidze użycia względem Litwy środków stosowanych zazwyczaj przez Polskę, a mianowicie — „gwałtu“. „Z punktu widzenia Polski, jest — widocznie — rzeczą zupełnie łatwą zmusić do ustępstwa państwo fizycznie słabsze. Lecz gdzie wówczas pozostanie sprawiedliwość i prawo?“ — zapytuje dziennik.

Lietuvos Aidas 12.XII, pisze, iż sprawcami zamachu, dokonanego w końcu listopada na policjanta pow. jezioroskiego Vaitkeviciusa, na „linji demarkacyjnej“, byli dwaj żołnierze polscy.

Lietuvos Aidas 11.XII informuje, że pisma litewskie w Ameryce podają, iż jedynym sposobem zapobieżenia wynarodowienia Litwinów w Ameryce jest urządzenie jaknajliczniejszych wycieczek do Litwy, aby w ten sposób wzbudzić wśród wynaradawiającego się elementu miłość ku ojczyźnie. W tym celu organizuje się 14 maja 1929 r. pierwsza wielka wycieczka do Litwy.

Naujasis Tilzes Keleivis z grudnia (organ litewski, wychodzący w Tylży), nawiązując do nodowydanej ustawy o szkołach mniejszościowych w Prusach, która „dała Polakom i Duńczykom możliwość zakładania szkół narodowych“, podkreśla pominięcie w tej ustawie narodowości litewskiej, przyczem zaznacza, że polityka pruska systematycznie dążyła zawsze i dąży obecnie do wynarodowienia Litwinów.

Dzień Kowieński 11.XII w art. wst. nawiązuje do wyborów T-wa Bratniej Pomocy studentów uniwersytetu litewskiego, w których na 40 miejsc studenci Polacy uzyskali 3 miejsca, przyczem podkreśla doniosłe znaczenie zmanifestowania przez Polaków swego istnienia narodowego na Litwie. Na uniwersytecie kowieńskim studjuje obecnie 136 zdecydowanych Polaków, w r. ub. liczba ta wynosiła 114 osób.

Berlingske Tidende 13.XII umieszcza sprawozdanie z posiedzenia parlamentu duńskiego, na którym dyskutowano pakt Kellogg'a Minister spr. zagr. Mol-

tesen przemawiał za przystąpieniem Danji do paktu Kellogg'a natomiast niektórzy mówcy żądali bliższych wyjaśnień, wobec czego odłożono uchwałę.

La Bulgarie 29.X w art. Dzierzbickiego szkicuje plan wystawy krajowej w Poznaniu, starając się przez podanie jej terenów, ilości zajętych robotników i wysokości kosztów dać pojęcie o rozmachu przedsiębiorczości Polaków.

ARTYKUŁY NIEUWZGIĘDNIONE.

The Daily Telegraph 8.XII. Afghan Unrest . (art. wst.)

The Daily Telegraph 10.XII. Italy Under Fascist Rule (art. wst.).

The Morning Post 10.XII. Peace and Party (art. wst.).

The Daily Herald 10.XII. Lloyd George's Rhetoric (art. wst. omawiający mowę Lloyd George'a).

The Daily News and Westminster Gazette 10.XII. The Mirage of Peace (art. wst. o mowie L. George'a).

★

Le Temps 6.XII. Léon Maccas: Les pactes grecs et l'opinion publique.

Le Petit Parisien 7.XII. J. Seydoux: L'Allemagne veut-elle la paix véritable? (Les discours de MM. Chamberlain et Briand).

Journal des Debats 11.XII. Lacrise economique en Grande — Bretagne et l'évolution des doctrines (kor. z Londynu).

Le Temps 11.XII. Les entretiens de Lugano (art. wst.).

Journal des Débats 12.XII. Gauvain Le programme de M. Mac Donald.

*

Frankfurter Ztg. 7.XII. Die Flottenpolitik Amerikas. 8.XII. Die Agrarverschuebung in Ostelbien. — 9.XII. Bessarabien.

Die Rote Fahne 11.XII. Sowjet — Kanton. Zum ersten Jahrestag des Kantonner Aufstandes.

Germania 11.XII. Zur Etatsberatung in Preussen.

Berliner Tageblatt 12.XII. Chinas Wiederaufbau.

Vossische Ztg. 12.XII. Dr. A. hr. Mongelas. Neue Führung (Zentrum).

Berl. Börsen-Courier, 12.XII. Personalpolitik im Auswärtigen Amt.

*

Journal de Geneve 7.XII. Le pangermanisme à la croisée des chemins (art. wst.) 8.XII. Une prophétie de Lounatcharsky (art. wst.)

Journal de Genève 12.XII. W. Wilson Harris: La question de l'article 43 l.

